

Het Bruine, Gele En Rode Hert

Klaas Friso

De landelijke overheid heeft in het verleden hoge waarde gehecht aan de samenstelling en de kwaliteit van wapens van lagere overheden zoals provincies, gemeenten en waterschappen. Deze lichamen voerden vaak sinds onheuglijke tijden al een wapen. In het begin van de 19e eeuw hebben zij de Hoge Raad van Adel verzocht in het gebruik daarvan te worden bevestigd. De Hoge Raad van Adel ontleende die bevoegdheid aan een Koninklijk Besluit uit

1816. In 1919 kwam daarin verandering. Bij Koninklijk Besluit van 23 april van dat jaar no. 181 werd bepaald dat provincies, gemeenten en andere pu-

bliekrechtelijke lichamen of instellingen, die een wapen wensen te bekomen of in het gebruik daarvan wensen te worden bevestigd of die hun wapen wensen te veranderen daarvoor koninklijke goedkeuring nodig hebben.

Dit wapen behoort bij de verklaring van de Hoge Raad van Adel waaruit blijkt dat het Puttense wapen overeenkomstig deze afbeelding op 20 juli 1816 door deze raad is bevestigd.

Hoe een bruin hert goudgeel werd

Wat onze gemeente betreft weten we dat het huidige wapen niet in alle opzichten overeenkomt met het wapen dat vanouds gevoerd werd. Van oorsprong had het wapen geen azuurkleur en hadden het hert en het terras, waarop het hert staat, geen goudkleur. Voor 1816 had Putten een smaragdgroen (sinopel) wapen waarin een bruin hert op een bruin terras voorkwam. We ontlenen dit aan een brief van de Gouverneur der Provincie Gelderland van 24 december 1816 no. 6687/18, gericht aan de burgemeester van Putten. In deze brief wordt medegedeeld dat de Hoge Raad van Adel de door de gemeente opgegeven kleuren

niet genoeg heeft kunnen onderscheiden en dat hij in verband met dit gebrek aan duidelijkheid bij de bevestiging van het Puttense wapen de regel heeft gevolgd de kleuren van het rijkswapen aan te nemen. Wat de kleuren van haar wapen betreft kwam Putten te behoren tot de slordige gemeentebesturen die verzuimden een duidelijke beschrijving van de kleuren van hun gemeentewapen in te leveren bij hun aanvraag om bevestiging en die indertijd gestraft werden met de blauwe en goudgele kleuren van het rijkswapen.

Waar tegenwoordig gemeentewapens met de rijkskleuren voorkomen of waar gemeentevlaggen wapperen die blauw/goudgeel gekleurd zijn mag in negen van de tien gevallen worden aangenomen dat de betreffende gemeente haar vroegere slordigheid duidelijk en wat de vlaggen betreft wijduit demonstreert.

Het dravende en springende hert

Een oud lakstempel, dat ik vele jaren geleden van de zoon van een rentmeester van het kasteel Vanenburg kreeg, geeft aan dat het wapen van Putten vanouds een springend hert bevatte met de beide voorpoten omhoog. Voor en tijdens de tweede wereldoorlog kwamen nogal veel afbeeldingen van het wapen voor waarop een wat sullig dravend hert was afgebeeld. In zijn boek “De ge-

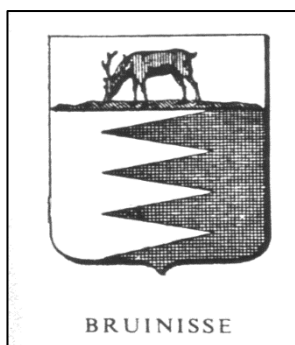
Op een lange tijd gebruikt stempel van de gemeente Putten kwam een hert voor met een in verhouding tot zijn lichaam veel te grote kop. Vermoedelijk kan het dier tijdens het springen zijn voorpoten niet hoog genoeg krijgen. Deze afbeelding sierde vele jaren lang de voorpagina van het Puttens Nieuwsblad.

meentewapens van Nederland” heeft de bekende heraldicus Klaas Sierksma met betrekking tot Putten ook zo’n dravend in plaats van springend hert afgebeeld. Aangenomen mag worden dat hij de afbeelding heeft ontleend aan een totaaloverzicht van officiële Nederlandse wapens uit 1862. De gegevens van dit door W.J. d’Alaing van Giesenburg vervaardigde overzicht moeten zijn ge-

trokken uit officiële registers van het ministerie van Justitie. Deze registers moeten geen juiste afbeelding hebben bevat. Een op 9 september 1946 door de Voorzitter van de Hoge Raad van Adel afgegeven verklaring bevat namelijk als bijlage niet het sullige wat braaf dravende hert maar het ranke en levendig springende hert zoals het ook op het oude lakstempel van het vroegere ambt Putten voorkwam.

Verondersteld mag worden dat de gemeenten, die een hert in haar wapen hebben, tot de keuze van dit dier werden geïnspireerd door het feit dat het dier binnen haar gemeenten veel voorkwam. Op de Veluwe bezit de gemeente Epe een wapen met een lopend hert. Anders dan in het wapen van onze gemeente gaat het hert van Epe in linkse richting. Men zou haast denken dat het wat te maken heeft met de politieke voorkeuren van de bevolking. Het hert van Putten oriënteert zich namelijk in rechte richting...

Andere gemeenten, die een hert of hinde in haar wapen kozen, zijn Bruinisse, Hellendoorn, Maasbree, Smalingerland, Wonsedeel, Hindeloopen. Een hertenkop komt voor in de wapens van Leidschendam, Ophemert en Reeuwijk. Een hertengewei: Bemenen, Brandwijk en Schaesberg.

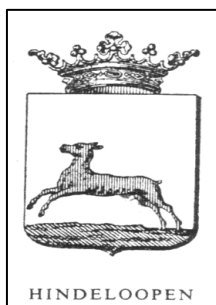
Bruinisse:
Grazend hert (rood) op groene grond. Het afgebeelde hert houdt waarschijnlijk verband met de naam van de ambachtsheer van Bruinisse, Jonkheer Paulus van Hertsbeke (1566-1611).

Epe:
Staan hert, omgeven door een krans van eikenloof.

Helleendoorn:
 Klimmend hert tegen een
 vlierboom op grasgrond.
 In het dialect werd de
 vlier een helleendoorn ge-
 noemd.

Hindeloopen:
 Lopende hinde op een
 groen terras.

Putten:
 Springend hert op
 een terras. Hier is
 het 'sullige' hert
 afgebeeld dat niet
 springt maar
 draaft.

Maasbree:
 Geveugeld hert uit oor-
 spronkelijk wapen van
 Blerik, springend hert
 uit wapen van Baerlo,
 adelaar uit wapen van
 Bree.

Wonseradeel:
 Zou een springend hert
 moeten verbeelden
 maar lijkt meer op een

Smallingerland:
 Springend hert. Op de
 achtergrond vijf bomen.

Het Rode Hert

Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog moest het café 'Het Rode Hert' afgebroken worden in verband met de aanleg van een nieuwe verbindingsweg ten oosten van het dorp (thans Voorthuizerstraat). Het café stond aan de kruising Verlengde Dorpsstraat-Harderwijkerstraat-Postweg. Het moet zeer oud zijn geweest. In het begin van de 17e eeuw werd het al genoemd als 'Herberg het Roode Hert'. Het café was voorzien van een uithangbord waarop een hert was afgebeeld. Het bord bevatte

te als onderschrift:

*“Het hert, dat gij hier ziet
dat kan U niet vermaken!
Komt binnen, proeft den drank
die zal U beter smaken!”*

Caféhouder H. Zwart mocht aan de Garderenseweg een nieuw bedrijf bouwen. Naar dit pand verhuisde de naam ‘Het Rode Hert’. Toen het tot Chinees restaurant werd verbouwd verdween de eeuwenoude naam. Daarmee ging het laatste van hetgeen aan een eeuwenoude herberg herinnerde verloren.

*Café Het Rode Hert.
Rechts op de foto café-
houder Zwart en zijn
vrouw. (foto afkomstig
uit het boekje 'Putten in
grootmoeders tijd')*

De heer H.B. Amsing, redacteur van het Puttens Nieuwsblad, schreef kort voor de laatste wereldoorlog ter gelegenheid van de afbraak van de oude herberg:

“Dit oude café was steeds een welkome pleisterplaats voor de vroeger hier passerende vrachtkarren. Tot voor dertig jaren reden in het vroege voorjaar de viskarren uit Harderwijk via Putten naar het station Barneveld-Voorthuizen waar haring werd overgeladen met de bestemming Duitsland. Bij het Roode Hert vonden de karvoerders een welkome pleisterplaats waar de paarden werden gevoerd en waar de mannen een hartversterking namen. Dan stonden de paarden een kwartier te rusten en het rinkelen van de bellen aan het hoofdstel inspireerden de nachtegale in het bos rond Mariahoeve heerlijke concerten te geven. Zo vergaat alle heerlijkheid! Het oude kruikenbier, dat in dit café zo gaarne werd gedronken, heeft men reeds lang vervangen door koude glazen flesjes en nu gaat het oude café

dat bij de noordingang van het dorp zo aardig staat ook worden vervangen. Het fungeerde ten dienste van het verkeer. Thans is het offer van het verkeer geworden!”

Natuurlijk Putten?

Het bruine en het rode hert verdwenen. Alleen het gele bestaat nog. Eigenlijk zou het met het bruine moeten worden omgewisseld. In de natuur bestaan geen gele herten. Ik heb ze in Putten nooit ergens zien lopen. Als Puttenaren behoeven we toch niet voor altijd de schande van de slordigheid van ons voorgeslacht te blijven dragen? Waarom nog langer het ons in het verleden opgedrongen gouden hert boven de voordeur van het gemeentehuis? We leven toch in een gemeente waar niet de vroegere Hoge Raad van Adel maar de natuur de kleur behoort te bepalen?

+++